Ч. 189. (360). Львів, Среда, дня 2. серпня 1916. Рік II.

Українське Слово

Ціна примірника 6 сот. На провінції 8 сот. В занятих теріторіях 4 коп.

політична, економічно-суспільна й літературна ґазета.

Виходить що дня рано кромі понеділка.

По двох роках війни.

В урядовій часописі оповіщено слідуюче власноручне письмо Цісаря:

Любий ґрафе Штірк!

Другий раз вертає річниця днів, в котрих непримиримі настрої ворогів приневолили нас до війни.

Хоч як дуже жаль Мині, що ті тяжкі допусти, що впали на людскість, так довго тривають, то прецінь погляд взад на тяжке змаганє, яке щораз наново оправдує моє довірє в непобориму силу монархії, справляє Мині велике вдоволенє.

Мої любі народи, достойні хоробрих своїх синів, котрі в тісній лучности з військами наших славних союзників опирають ся по геройськи відновлюваному постійно напорови переваги, сповнюють в дома з одушевленєм обовязки в тій високій мірі, яка відповідає великим, поважним часам. Злучені одною могучою волею побідити, поносять вони з мужеською рішучостю кожду жертву, якої жадає запевненє будучого чесного і довготривалого мира. З добрим зрозуміннєм заряджень, потрібних для добра вітчини, зносять вони ограниченя господарського житя, які стались конечними наслідком війни, і нищать зрадливі наміри наших ворогів, котрі стремлять до того, щоб пляново загрозити істнованю невоюючої людности.

Серце Моє з батьківською чутливостю ділить з кождим поодиноко з Моїх вірних: журбу, яка на них лежить, а яку вони так мужно переносять; біль за полягшими, неспокій о дорогих в поли, перешкоди в богатій в овочі, мирній праці, дiймаючі утрудненя всїх условин житя. Однакож на основі досвіду від двох літ війни споглядаю з повним довірєм в будучність що саме тепер постепенно чимраз більше дозріває, ущасливлений свідомостю, що Мої хоробрі народи дійсно заслугують на побіду, зі смиренним довірєм, що ласка і справедливість Провидіня не відмовить нам його.

В сих поважних, але богатих в надії, памятних днях, відчуваю потребу того, щоб населенє знова довідало ся, що ніколи невменшені свідоцтва його патріотичної жертвенности наповнюють Мене гордою радостю і що вдячним серцем узнаю його хоробре становисько, котре дає запоруку остаточного поводженя.

Поручаю Панови оголосити отсе населеню в Моїм Імени.

Відень, дня 31. липня 1916 р.

Франц Йосиф, влр.

Штірк, влр.

Урядовий угорський дневник оголошує рівнозвучне Найвисше власноручне письмо до президента міністрів ґр. Тіси.

БЕРЛІН (Ткб.). Німецький цісар виготовив до канцлера Бетмана-Гольвеґа письмо з нагоди другої річниці вибуху війни, в котрім підносить безпримірне геройство німецького народа як в його ділах, так і в зношеню терпінь. Рівночасно підносить, що фльота і військо здобули собі разом з вірним хоробрим союзником, в наступах і в обороні, найвисшу славу. Цісар згадує відтак о славнім дни Скаґерраку і о геройстві, якого доказують мущини і женщини, молоді і старі, в дома, щоби зменшити терпіня війни, а також о праці тих, що днем і ночию без перестанку працюють, щоб заосмотрити братів, котрі борють ся в стрілецьких ровах і на мори, в потрібне уруженє. Надія ворогів випередити Німців в виробі военного матеріялу так само марно завела, як плян виголодженя німецького народу. Ласка Божа нагородила труди селянина на ланах Німеччини богатійшими плодами, як ми могли сподівати ся.

Письмо кінчить: Тяжкі ще річи стоять перед нами. Вправді по страшних бурях двох літ війни відзиває ся в кождім людськім серци туга за соніїшним блеском мира, але війна триває дальше, бо кличем ворожих володарів ще й нині є знищенє Німеччини. Виключно на наших ворогів спаде вина дальшого проливу крови. Ніколи не покидала мене сильна віра, що Німці мимо переважаючого числа ворогів є непобідимі, а кождий день утверджує сю віру на ново. Німецький нарід знає, що ходить о його істнованє. Знає він свою силу і надіє ся на Божу поміч. Через се нічого не може захитати його рішучости і витривалости. Вільні, безпечні і сильні хочемо замешкувати серед народів земської кулї. Того права не вільно нікому нам загарбати і ніхто його не забере.

Німецький цісар видав рівнож маніфест до німецької оружної сили на суші і на мори, в котрім підносить побіди над величезною перевагою ворогів. Цісар висказує надію, що військо і фльота переняті все будуть духом вірности в сповнюваню обовязків супроти вітчини і незломною волею побідити, так як першого дня війни.

НАТАЛІЯ ОЗАРКЕВИЧ-КОБРИНСЬКА.

Чи случай?

(Кінець).

Щасливий сміх молодости! Скілько в тобі свіжости, веселости і чару весни! Він веселить і опромінює понурі дни старости. І тепер розвіяв він на хвилину тяжкий настрій старої жінки, але те лиш прошибло якби стрілою блискавки тяжкі густі хмари.

Тілько було суму і пригнобленя в її душі, що сама веселість повноти житя переходила у неї в смуток. І перед схорілою її уявою станула страшна потвора з роздертою пащекою, що пролигала кожде молоде житє, ведена крівавою рукою, зі скаменілим лицем і ледовим віддихом опира — що все за собою лишав пустарем, а кого діткнув ся, той так само як він леденів — убивав в собі і у других всі сердечні, теплі людскі почуваня.

Корч болю стиснув її серце — і треба було цілої сили волі, щоби опорожнити ум і зробити його нечутливим на ті всі трівоги серця.

* * *

Щось наче порушило закипілу болем мертвоту, розрідило густі темряви. Далекі якби з під землї гуки щораз зближались. Наглядний доказ, що оборонці зближають ся.

І напливали дивні чувства: надії, втїхи і страху перед тим, що може статись, коли те що гримить і гуде з такою силою з далека, заґуде і завиє над головою.

Грізна дійсність наближала ся. Заревіли громи гармат, застогнала з болю земля, неначе отворилось ціле пекло.

Хто не мав збруї, не міг ставати проти уруженого ворога, втїкав з душею, де очи понесли. Увесь добуток, все що мав лишалось на ласку судьби, а одною думкою було лиш уратувати житє.

Ніхто не знав, чи верне назад до свого гнїзда. А не один коли вернув, мало що застав, з того що лишив.

А вертали люди поволи, не довіряючи собі, що знов можуть бути безпечні в тих самих місцях, в яких колись нічо їм ніколи не грозило, а з яких прогнала їх страшна крівава рука.

Стягнулись врешті і послїдні збігці. До тих послїдних належала і вона, рада що лишив ся їй дах над головою, нечисляччи навіть инших втрат. Свого постійного гостя уже не застала, він пішов з иншими молодими людьми в ряди оборонців краю.

Наступив зглядний спокій, але рани серця не гоїлись, і не могли гоїтись, бо кров, що сплівала на поли бою глубоко і болючо ятрила їх. Тілько близких, знакомих найбуйнійшого народного цвіту! — Жиють вони, чи полягли головами, — а може в тяжкій неволи або в тяжкім конають болю?

Часом надлетить на пів весела, на пів сумна вістка з крівавого поля. Вістка радісна бо той, що писав був ще з нами при житю, та чи тепер, заким дійшла від него вість, чи він ще жиє? Чи житє його скорше не перервалось, заки дійшов писаний листок?

Між иншими такими письмами доходили до неї вісти і від молодого її товариша сумних днів неприятельського наїзду. Доносив, що не був ще приспособлений до бою, але вже скоро те наступить.

Але чи наступило і коли? — проте довший час не знала, і не мала ніякої про него відомости.

* * *

Вичерпана терпінєм цілого людства з тяжшим від кількох днів смутком, сперла голову о високе поруче фотелю і прижмурила очи.

Якийсь незвичайний сильний блиск залив цілу кімнату, а в тім блиску виразно зарисовались контури добре знакомої статї молодого приятеля.

Чи се справді ви? — питала вона недовіряючи свойому видїню. Так се ви — говорила дальше — я знаю, що се ви — хоч те світло осліплює мене. Не бачу, а однак бачу — і знаю що се ви, ваша стать — обриси лиця. Так се

Світова війна.

Російські звідомленя.

З днх 28. липня по полудни.

Коло Крева зістрлілила наша артілерія ворожий літак, що впав на ворожі лінії. На північний і південний схід від Баранович бої артілерії і бої на становиськах висунених вперід, в часі котрих посунули ся ми на кількох місцях наперід. В области рік Слонівка і Болдурка продовжувано з поводженем похід вперід.

З дня 28. липня вечером.

На захід від Луцька перейшли наші війська до наступу і переломили ворожий фронт. Ми посунули ся дальше по побіді над неприятелем. Наша кіннота жене за неприятелем, що в неладі цофаєсь. В сій околици здобули ми 46 гармат, в тім 6 моздірів, а також машинові кріси; ми взяли до неволі коло 30 офіцирів, в тім двох ґенералів і 2 командантів полків і більше, як 9000 жовнірів. В долині Слонівки і Болдурки відкинули наші війська неприятеля на цілій лінії і гнали за ним в напрямі Бродів, де можна було запримітити вибухи пожарів і неперерваний відворот колюмн і тренів. Дня 28. липня о год. 6·30 заняли ми Броди. Загальне число бранців і добичі не є ще нині відоме.

З д 29. липня по полудни.

Дня 28. липня ворожа ескадра, що складалась з десяти літаків перешибувала над Барановичами і кинула бомби на урядженя зелізничого двірця і на парк ваґонів, в наслідок чого повстало кілька пожарів. Ворожий літак „Albatros“, що перелетів над місточком Будислав (41 клм. на захід від озера Нароч), заатакував на півночи від озера Мядйол поручник Томзон, що мав літак типу „Newport“ і гнав ся за ним аж поза місточко Кобильник (8 клм. на захід від озера Мядйол). Ворожий літак зник в північно-східнім напрямі. Томзон острілював табор в околици ворожої летничої стації в Кобільниках з машинового кріса, по чім цілo повернув до наших ліній.

Армія ґенерала Брусілова заатакувала ворога і відкинула його на цілій лінії від зелізничої лінії Ковель Рожище аж до Бродів. Місто Броди занято. Війська ґенерала Лешицького відкинули неприятеля енерґічним наступом в напрямі Станиславова. На полудне від Дністра взяли вони полонених і добичу, чого однак ще не перечислено. Хоробра дивізія кавказьких військ тубольців здобула Озеряни (10 клм. на південний схід від Товмача), на дорозі до Товмача. Після доповнюючих звітів зросло загальне число бранців, полонених від дня 28. липня на 400 офіцирів і 20.000 жовнірів; здобуто 55 гармат, крім того машинові кріси і великі маси воєнного матеріялу, котрі ще не можна було переглянути.

З д. 29. липня вечером.

Західний фронт: Коло Гулевич (4 клм. на полудне від зелізниці Ковель-Сарни) над Стоходом перейшли наші війська по мостах з дараб на лівий беріг і там укріпились. Ворожі летуни перелетіли над околицею Лонґічина і зелізничим двірцем в Маневичах (26 клм. на північний захід від Чарторийська) і кинули бомби. Здовж зелізниці Ковель-Рожище посувають ся дальше наші війська вперід. Неприятеля відкинено через ріку Стоход. В области на південний захід від Луцька перелетіли численні ворожі літаки над нашими лініями і острілювали наші війська з машинових крісів. На полудне від Дністра неприятель, переслідуваний нашими військами в напрямі Станиславова, старає ся задержати ся в приготованих заздалегідь становиськах. Вісти, які надійшли від наших військ, є однак так скупі, що можна з них виробити собі образ лиш в приближеню.

Доси начислено з бранців, полонених армією Брусілова від дня 28 до 29 липня: двох ґенералів, більше, як 651 офіцирів і 32.000 жовнірів, серед них велика скількість Німців. Добича військ ґенерала Лешицького: 21 німецьких тяжких гармат, 85 машинових крісів. В загальнім числі бранців і добичі вчислено добичу і бранців, полонених армією ґенерала Сахарова підчас триденних боїв коло Бродів; складає ся на ню 126 офіцирів, 14.569 жовнірів, 9 гармат, 40 машинових крісів, коло 15.000 крісів. Загальне число бранців, полонених армією Сахарова в часі від 16. липня до 28. липня, як також добичі, виносить: 940 офіцирів, 39.152 жовнірів, 49 гармат, з того 17 тяжких, 1000 машинових крісів, 49 метавок бомб, 80 возів до перевоженя бомб і муніційних возів артілерії, 58 возів від машинових крісів, 6 складів з артілерійським і піонірським матеріялом.

Німеччина обезпечена.

БЕРЛІН. (Ткб) В „Berliner Tageblatt“ один знаток обговорює вигляди жнив. Погляди його відповідають поглядам і надіям адміністрації рільництва. Сподівати ся треба що найменше пересічно дуже добрих середних зборів, при чім в богатьох частях Німеччини жнива випадуть дуже добре. По звезеню збіжа виживлене цілого народа буде забезпечене. При ощадній господарці нема боязни, щоб німецький нарід мав терпіти брак чогобудь.

Дотеперішний вислід війни підводними суднами.

РОТТЕРДАМ. Від 19. лютого 1915 т. є. від часу, як Німці заповіли війну підводними суднами, затопили німецькі і австрійські підводні судна доси коло 1000 кораблів, з того 620 анґлійських. З тих 620 належало 569 до торговельної фльоти, а 51 до воєнної. З 569 торговельних кораблів було 358 пароходів, 19 вітрильників, 127 рибацьких пароходів, 54 иньших рибацьких суден і одно моторове судно. Франція втратила 74 кораблі (15 воєнних), Росія 41 пароходів (12 воєнних), Італія втратила 69 кораблів (12 воєнних), Бельґія 4 пароходи. З невтральних держав найтяжші втрати потерпіла Норвеґія, бо аж 90 кораблів. Данія 23 Швеція 40, Греція 7. Іспанія 3. Портуґалія 1, Японія 5, Голяндія 3, а Америка і Бразилія по 1.

Битви в Галичині й на Волині.

До „Oesterr. Morgenztg.“ пишуть з пресової кватири:

Під сю пору ведуть ся дві великі битви, одна з них на 70 км. широкім фронті, а друга на 125 км. Перша з них розгорілась у східній Галичині. Сильні маси впроваджено тут до борби. Під Молодиловом, на північ від Дністра, на захід від Бариша, коло Монастириск і Олеші поніс неприятель тяжкі втрати, а нігде не міг переломити фронту. Наступ повторювано без числа. Через 48 годин йшли ті маси до наступу. Але вислід не відповідав величезним зусилям. Рівнож вчера не осягнули Росіяни своєї цілии: зближити ся до середної Галичини.

Друга битва ведесь на Волини. Минувшого тижня розпочались тут частинні діланя. З дня на день прибирали вони на розмірах і розтягнули ся на цілий фронтовий лук на захід від Луцька, щоб заатакувати рівнож від північи. Від вчера цілий фронт від Стоходу коло Стобихви аж до границі держави під Берестечком є одною огнистою лінією. Під Берестечком і над Липою старались Росіяни криловим наступом дійти до перешкод з кільчастого дроту. В околици Садової війська армії ґен. Терштиянського відібрали неприятелеви протинаступом льокальний успіх. Незвичайно завзяті були російські наступи на північ від становиськ німецьких військ. Кождий наступ кріваво відперто. В колінї Стоходу на полудне від Кашівки по кровавім відпертю численних російських наступів, заняли ми простійший фронт трохи дальше на захід.

„Corriere della Sera“ доносить, що треба очікувати дальшого розвою російської офензиви в як найбільшім стилю. Російські сили є більші, як доси припускали. Ґенерал Брусілов старає ся без відпочинку о доставу гармат і муніції. В однім одинокім відтинку фронту стверджено не менше, як 600 гармат. Кореспондент твердить, що мимо упливу півтора місяців від початку офензиви, скількість муніції і технічного матеріялу постійно росте. Американські і японські фабрики горячково працювали над тим, щоби Росії достарчити як найбільше гармат і муніції,

Кореспондент „Frankf. Ztg. пише: Занятє Бродів, котрі в часі мира мали 18.000 мешканців, переважно жидів, не означає ніякого стратеґічного успіху. Броди віддалені від Львова понад 90 кільометрів. Терен сей позваляє на заложенє сильних фортифікацій. Росіянам однак менше ходить о осягненє військових цілий, чим о вражінє, яке викличе їх похід на столицю Галичини в цілій Росії і в невтральних державах. Длятого треба з великою увагою слідити за подіями, які там відбувають ся.

„Русскій Инвалидъ“ пише: Зміни на воєннім терені були в послідним тижни дуже незначні. В околици Риґи принесли наступи російських військ лише кілька окопів в успіху, котрі однак треба було відтак опорожнити з побоюваня, що німецьке ліве крило може їх окружити. Треба признати, що не доцінювано в Росії сил ворога.

Українство як самостійне й природне явище.

(Кінець).

Величезна більшість тодішньої української інтеліґенції була цілком вдоволена з такого стану річий, коли на лоні російського житя й культури скромно й нестиснено журчав струмочок їх рідного слова й творчости; і вона спокійно плила за течією, в тій певности, що дозріваючі змаганя їх місцевої культури не стрінуть перепон для свого здійсненя. Опозиційний елємент в українських виступах сього часу дуже слабий, навпаки, — переважають ноти консервативні. Різкі вискоки Белінского проти українства в 1840-х роках в значній мірі поясняють ся тим, що йому воно видавало ся відміною реакційної офіціяльної народности, течією анти-поступовою, він судив по тим елєментам правого українства з якими йому доводило ся стрічати ся в петроградській журналістиці, й переочив його коштовний народницький зміст. Його уваги не звернув сенс і значінє й того радикального українства, що висувало гасла перебудови соціяльного й політичного ладу й формувало ся в тім самім часі в знаменитім „Кирило-Методіївськім Брацтві“ 1846 р., яке згуртувало в собі найвизначнійших представників української творчости й наукової думки (Шевченко, Куліш, Костомарів, Гулак) й швидко здобуло вплив серед українського громадянства. Від нього веде свою історію пізнійше поступове й радикальне українство, та для стороннього ока, видко, не легко було вгадати його значінє в сих початкових стадіях. Кирило-методіївські братчики, як відомо, жорстокою цїною заплатили за свої радикальні пляни; та доба реформ принесла надію поступовим українським елєментам на здійсненє їх демократичних, народницьких сподівань у загальнім поступовім розвитку народнього житя. Питанє про культурну ролю української мови видавало ся їм порішеним твердо й понад усякий сумнів по появі на зміну старим корифеям 1840-х років нового сузіря блискучих імен (з Марком Вовчком на чолї). Куліш уважав, за обовязок довершити будову літературного оброблення українського слова зразками наукової української прози в своїх оглядах історії українського письменства й історії України від найдавнійших часів („Історія України од найдавнійших часів“ 1861 року); Костомарів постарав ся дати історичне уґрунтуванє українства в своїх знаменитих „Двохъ русскихъ народностяхъ“ (1861 р.). До сього-ж часу відносить ся й переклад на українську народню мову євангелія, який зладив й подав на розгляд Синоду 1860 р. Ф. Морачевський, інспектор ніжинського лїцею (людина, до речи сказавши, дуже правого й офіціяльного напрямку). (Сей переклад видав Синод, щойно в останніх роках; инший переклад, зроблений Кулїшем, побачив світ скорше, але за кордоном, у виданю Британтійського Біблійного Товариства).

Та особливо цікавило ся українське громадянство в сих роках питанєм української народ-

---

ви — лиш те світло — те світло, так разить — так вас прислонює і віддаляє.

* * *

Після деякого часу застала на своїм бюрку що лиш принесену часопись. З нервовим поспіхом здерла опаску і зір її упав на рубрику: „Лягли головами“. На першім місци узріла імя і назвиско молодого знакомого, котрого недавно бачила в світлянім блиску.

Був се сон, чи оман змислів? Та чи від змислів фізичних нема в нас ще висших субтельнійших?

Якась далека безмежна, недосягнена даличина станула перед нею — і якісь далекі загадочні темні почуваня відзивались в души: Чи дух коли перестає підлягати матерії, чи не шукає иньших посвоячених собі душ. де-будь і в якій-будь формі вони існувалиби?

Чи справді бачила вона його в хвилі тогож визволеня? І чи він дійсно в годині смерти станув перед нею в спокійнім маєстаті, вільний від болю, трудів і терпінь — в промінним триюмфі визволеня туземщини?

Був то дійсно дух його, притягнений невидимою силою якоїсь тайної звязи, чи все було лиш ділом простого случаю?

ньої школи, в звязку з увільненєм селян, — явище цілком зрозуміле при яскравім, сильно висловленім народницькім характері, якого щораз більше набирав український рух. Питанє народньої мови горяче дискутувало ся, знаходило живий спочутливий відголос і в чисто - педагоґічних і офіціяльних кругах (голос члена вченого комітету міністерства народної освіти Весселя про необхідність початкової науки в українській мові в „Учителє" 1861 р., ухвали педагоґічних рад ґімназій київської шкільної округи в тімже дусі, і т. и.); підприймали ся проби навчаня українською мовою на практиці, й не тільки приватними особами, — в сім напрямі деякі кроки поробила й київська шкільна округа за кураторства М. Пирогова. Катков у своїх виданях збирав гроші на друк українських підручників. Видатнїйші представники української літератури — Костомарів, Куліш, Шевченко й багато инших зайняли ся складанєм серії таких початкових підручників.

Взагалі і в сім часі — на передодні славетного валуєвського циркуляру — не відчувало ся якогось упередженя супротив українського руху не лише серед громадянства, а й в урядових кругах. Манїфест 19 лютого й „Положеніє о крестьянахъ" канцелярія Державної Ради задумувала випустити для людности українських ґуберній в українській мові й переклад їх, доручений Кулїшеви, прийнято і почато друкувати в державній друкарні, але згодом справа загальмувала ся суперечками про термінольоґію. Декотрі з ґубернаторів українських ґуберній в сих роках оголошували свої поученя селянам в українськім тексті. Питанє народньої української мови було таке близьке до здійсненя, що вже надруковано було казенне видане українських байок Глїбова для шкільного вжитку. Як відомо, міністерство народньої освіти й опісля протестувало проти проскрипції українського слова, яку проголосив Валуєв (1863 р.). Але кінець-кінців таки взяло верх валуєвське „не было, нѣтъ и быть не можетъ особеннаго малороссійскаго языка" й політика репресій.

На сім я спиняю ся в своїм звідомленю, щоб сконстатувати те, що дуже часто занедбує ся в міркуванях про український рух.

Українство не є витвором новітнього походженя, — вже пївстоліття тому, перед валуєвськими репресіями, розвинуло ся воно в цілій повні, виявивши себе зовсім виразно в літературній творчости й практичній думці, в теоретичних уґрунтованях, історичних і політично-соціяльних, у течіях консервативних, ліберальних і радикальних. Розуміють ся, незмінним воно не лишало ся; найбільш помітним явищем було завмиранє правого українства.

По тім, як українство попало в неласку у властий і зробило ся явищем забороненим, приводом до переслідувань і репресій, праві Українці мусїли або відійти від українства, або перейти в ряди опозиції до сього курсу, який не допускав ні правого, ні лівого українства й однаково засуджував на смерть і те й друге. Задяки сьому українство набрало характеру однороднїйшого, без домішок, демократичнїйшого й безумовно поступового, який має й досі. Але під національним оглядом його основи, вихідні моменти, національні гасла зостали ся по суги тіж самі, що їх висунули старі поколїня українських діячів; тяжко вказати в дальшім часї щось, що не мало б глибокого коріня в сім раннім періоді, в 1840—60 рр. і навіть у ще вчаснїйших стадіях українського руху.

Українство виникло й розвинуло ся в самій середині українського житя, головним чином у поміщицьких і духовних шарах лівобережної „Малоросії" і „Слобідської України" (два найталановитійші „правобережні" представники сеї доби Гулак - Артемовський і Шевченко були духовими вихованцями теж лівобережних гуртків — перший харківського, другий — петроградського. В сім середовищі, в сій добі — в перший половині XIX. в. неможливо припустити ніяких спеціяльних сторонних впливів: те, що доходило сюди, доходило крізь призму російського житя й культури.

Української еміґрації не було. Галичина, котрій часом надають ся великий, перебільшений вплив на розвиток українства, в сім часї не грала ще жадної ролї, вона сама шла позаду українського руху в Росії (та й пізнїйше, в 1880 до 1890 рр., сказавши до речи, на українстві Росії відбивав ся не стільки галицький рух яко такий, скільки діяльність на галицькім ґрунті, в галицьких орґанах, російських Українців, що користала з можливостей конституційної Галичини, котрих їм відмовляв аж до останнього десятиліття доконституційний режім Росії).

Нема ніякої змоги звести зароджене й розвиток українства на впливи якого будь пануючого гуртка, орґану, індивідуальности. Воно розвивало ся поволі, на величезних просторах, гуртками й одиницями, що йшли часто-густо в ростїч, необєднані дуже часто ні спільною орґанізацією, ні кермуючими орґанами преси. Адже української преси в Росії сливе не було аж до остатнього десятиліття — з виїмкою петроградської „Основи" 1861—62 рр. Дуже часто діяльність поодиноких робітників на шляху українського слова або українського житя йшла так ізольовано, що результати її були майже непомітні на поверхні житя. Самий склад сих робітників, сієї української інтеліґенції, що творили українство й становили осередок для його поширеня, був незвичайно сорокатий. Від кріпосного маляря Шевченка до аристократичної родини кн. Репніних, від професорських гуртків Харкова й Київа до вчителів по глухих кутках, від запеклих кріпосників до перейнятих західно-европейськими ідеями вільнодумців — дистанція величезна. Й коли кінець-кінців ся пестрява робота не розпорошила ся, а навпаки скристалізувала ся у щось дуже виразне й суцільне, перейняте єдністю думки й чутя, то було се наслідком впливу тих стихійних сил, що її викликали, наслідком невикоріненого привязаня до свого краю й народу, власти минулого — історичних і культурних традицій, і сучасного — економічних і соціяльних умов, серед котрих жив український народ.

Ніякий сторонній вплив не міг би осягнути таких наслідків, — та й не було його. Загальні течії европейської думки, що в рівній мірі захоплювали й московське й українське громадянство, могли допомагати пізнаню й вияснению того, що дали згадані умови, — але, розумієть ся, не могли сотворити того, чого не було.

М. Грушевський.

НОВИНКИ.

— **Патріотичне поведенє Гуцулів.** „Neue 8 Uhr Blatt" доносить між ин. з головної пресової кватири:

Один горожанин з Косова, який дістав ся пішки з Делятина до Коломиї, оповідає про борби на Покутю та в области між Черемошем і Прутом: „Наше місточко, колись клїматична місцевість, немає нині гостий. Тиха наша оселя занепокоїлась в половині червня. Що раз голоснійше долїтали гуки гарматних стрілен. Дня 22. червня перейшли Росіяни Черемош, зайняли Кути та приближились до нашого місточка. Днем і ночю йшли через місто австро-угорські підмоги. Безнастанно працьовано над поправою доріг. Гуцули, які мешкають в околиці Кут і Косова, льояльний і патріотичний елемент, тряслись перед новим наїздом, та йшли нашим військам в кождім напрямі на руку.

— **Українські учителї в праськім ратуши.** „Narodni Listy" доносять: В Празї та на передмістях поселило ся в послїдній добі велике число Українців, головно з Буковини. Між ними є 45 учителів, учительок і шкільних інспекторів, котрі хотять використати свій побут в Празї, оглядають всі важнїйші культурні інституції нашого міста. В пятницю 28. липня загостили вони під проводом Адольфа Обста секретаря „Учительського Союза в Королївстві чешськім" до старого праського ратуша. Тут прийняв їх від президії міста заступник посадника, цїсарський радник Шретер, який в сердечній промові бажав їм приємного побуту у ті важкі часи, у яких вони мусїли покинути рідний край.

Йому відповів учитель Четоринський, який подякував за гостинне принятє радї і горожанам Праги.

— **Приют для недужих У. С. Стрільців у Львові** при вул. Петра Скарги ч. 2 а, який остає під зарядом Збірної Станиці У. С. С. у Львові і про який ми вже нераз писали, повнить безперервно далї свою гарну задачу.

Ординуючий лїкар др Овчарський не жалує своїх трудів. а помагає йому підхорунжий і медик Щуровський, який є командантом приюта, а на місце вп. І. Домбчевської, яка нечайно виїхала, прийшла п. Олена Косевичева.

Стан хорих виносить тепер пересїчно двайцять мужа.

Лїкар приюта і п. Косевичева трудять ся безкористовно, але з огляду на гарну ціль сеї інституції пригадуємо нашому громадянству, щоби і на далї приходило з помочию в грошах на руки комісаріяту У. С. Стрільців у Львові, вул. Зіморовича ч. 21, а в харчевих жертвах і полотном на руки управительки приюта вп. Олени Косевичевої.

— **В справі української мови.** З міста пишуть нам: Дня 23. червня с. р. доносив я ц. к. урядови податковому в Яворові, що хочу добровільно платити податок і т. и., розумієть ся се все писав я в українській мові. На се одержав я від ц. к. уряду податкового в Яворові письмо з д. 4. липня с. р ч. 4.000 в мові польській. От як приноровлюють ся панове урядники в ц. к. урядї податковім в Яворові до розпорядків виданих в цїли пошанованя горожанських справ.

— **Ґр. Андраші у Відни.** Член угорської опозиції ґр. Андраші в повороті з Берлїна до Будапешту має задержатись кілька днів у Відни.

— **Польські школи в Королївстві польськім.** Начальна команда армії позволила на отворенє з початком шкільного року 1916/17 4 мужеських учительських семинарів (з тих один в Замостю з 4-клясовою взірцевою школою для хлопців), 3 жіночих учит. семинарів, 4 реальних мужеських ґімназій (в тім в Замостю 1 клясу), та реальну мужеську школу в Пулавах.

— **Учительство в случаю евакуації.** Дирекції середних шкіл, учительських семинарів, шкіл торговельних та промислових в области львівської та краківської команди одержали поученє що до поведеня учительства на случай інвазії. Обіжник підносить передовсім, що учителї на случай наїзду ворога повинні поводитись примірно, зберігаючи вірність для династії й держави. Занять у ворога брати не вільно, вільно натомість давати приватні лекції молодїжи. Намісництво поручило староствам в области згаданих обох команд аж до повітів Кросно, Стрижів, Ропчиці і Мелец включно, запровадити евіденцію осіб, які вже увільнено від військової служби по причині, що вони є конечні (unentbehrlich) в званю, зглядно осіб, обовязаних до військового перегляду (О) та до увільненя предложених, які навіть на случай евакуації дотичного повіту під ніяким услівєм не мають бути зобовязані зголошуватись до військової служби. До таких осіб зачисляєть ся між инш. особи що є в публичній службі, отже також учительство. Нема отже перешкоди, щоб учителї державних шкіл в згаданій части краю, що належить до оружної сили, від військової служби часово звільнені як конечні (unentbahrlich), які в случаю евакуації державних властий хочуть остатись в місци свого замешканя, зголошувались в своїм старостві з просьбою о впис до виказу осіб, які в случаю евакуації не є обовязані виїзджати разом з властями, зглядно зголошуватись до війська. Особам, які є обняті тим виказом, староство видасть леґітимацію, яка буде стверджувати сю обставину. Також і ті учителї, які по причині віку, або з иньших причин не остають вже в службі, повинні постаратись в старостві о посвідку, що остають ся на місци за дозволом політичної власти з огляду на публичне добро.

— **В околицях Чарторийська** осталось мало мешканців. В деяких селах осталось ціле населенє, часть пішла за російською армією. Села по більшій части спалені, всюди окопи, так що місцями не можна перейти. Цілї поля зриті окопами; мине много часу, заки земля верне до первісного стану і призначеня. Місточко Чарторийськ на високій горі над Стиром, переходило кілька разів з рук до рук, по тій причині не остав ся камінь на камени. Кілки над Стиром зрівнані майже з землею, Маневичі згоріли зовсім.

— **Галицькі безроги для Відня.** Управа міста Відня звернулась до правительства, щоб доставило в найкоротшім часї безроги з Галичини до Відня. Що тижня маєть ся доставляти 200 штук до столиці монархії.

— **Інваліди-Українці.** Дня 7. липня прибули до резервового шпиталя в Лїтомерицях слїдуючі інваліди Українці: Василь Ґамолюк, Андрій Гула, цивільний Макс Данилюк, Стефан Стиранка, Іван Батум, Стефан Федорців, Василь Яцишин, Михайло Роздольський, Антін Харук, Михайло Хемейчук, Дмитро Білоус, Іван Евак, Кость Яблонський.

— **Зміни у віденській та мінхенській нунціятурі.** Віденські ґазети довідують ся, що ще в сім році, скличе паса консистор, на якім віденський нунцій Скапінеллї та монахійський Фрувірт одержать кардинальске достоїнство. Наслїдником Скапінеллїя має стати один з приятелів папи.

— **З воєнної гумористики.** Один начальник повіту в Прусах, розіслав до всіх громад свого округа обіжник, яким візвав начальників, щоб подали число коний, що пригожі на військові клячі. Один з війтів прислав на се такий „берихт": Нисше підписаний начальник громади доносить високому начальникови, що в тутешній громадї ніхто не має коний, якіб надавались до військової служби, позаяк ціла громада складаєть ся виключно з волів.

— **Бурливі наради в польськім колї.** На онодїшному засїданю польського кола поставив посол Діямaнд внесок, щоб президія здала звіт з полїтичної дїяльности. Др. Білїнський відмовив тому жаданю. Присутні на засїданю соціялїстичні посли вийшли демонстраційно з салї, удались до одної з инших кімнат, де відбули засїданя, щоб застановитись над дальшими кроками. В полудне засїданє соціялїстичної ґрупи відрочено, — пополудни посли сеї ґрупи знов зійшлись на наради.

— **Реквізиція безрог на Уґорщинї.** „Az Est“ доносить, що угорське правительство приступить до реквізиції безрог на цїлій Угорщинї після максимальної тарифи.

— **Застановленє у видавництві орґану „Naczeln-ого Komitet-у Narodow-ого“** По причинї дефіциту та недостачі попертя зі сторони ширшого загалу, застановлено у видавництві орґан N. K. N. п. н. „Gazeta polska“, що виходила під ред. Дра Янїка в Домброві Гірничій.

ОПОВІСТКИ

Середа дня 2. серпня 1916.

Нинї: 2. серпня гр.-кат. Ілиї, римо-кат. Н. М. П. Ан.

Завтра: 3. серпня гр.-кат. Йоана і С., римо-кат. Щепана.

○ **Вступні іспити на перший** рік учительської семинарії У. П. Т. у Львові відбудуть ся дня 1 вересня, вступні і приватні іспити до всїх кляс школи видїлової, школи вправ і на II., III. і IV. рік учительської семинарії дня 6 вересня. Можливі зміни оповістить ся пізнїйше. — Дирекція.

Оповіщенє. Видїл філїї „Просвіти“ в Новім Санчи подає до відома, що з днем 1. н. ст. вересня 1916 знайде поміщенє в „Українсько-руській Бурсї“ в Новім Санчи, більше число учеників греко-кат. обряду і української народности, учащаючих до шкіл в Новім Санчи почавши від IV кляси школи народної, за місячною оплатою після умови. До подань котрі належить вносити найдальше до дня 20 н. ст. серпня 1916 до видїлу філїї „Просвіти“ в Новім Санчи, треба долучити свідоцтво шкільне і свідоцтво убожества. Отець, мати (опікун) питомця мусить бути членом філїї „Просвіти“ в Новім Санчи.

Від Видїлу товариства філїї „Просвіти“ Василь Яворський, голова. Михайло Кубійович, секретар.

Новий Санч, 12. липня 1916.

Послїдні вісти.

З ГОЛОВНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ КВАТИРИ.

З дня 1. серпня 1916.

На російськім фронтї.

Борби під Молодиловом на північний захід від Коломиї також і вчера покінчились без ніякого успіху для ворога. Його атаки остались без успіху.

Під Бучачом боєва дїяльність около полудня дещо ослабла. Новий атак Росіян, підприйнятий коло Волошнева відперто в цїлости.

Також на полудневий захід і на захід від Луцька ворог очевидно приневолений незвичайно великими своїми втратами, перервав свої наступи.

Натомість на північ від зелїзницї з Серн до Ковель провадив дальше свої приступи з незміненою нагальністю. Його всюди відперто, в части вже огнем, в части в борбі з близька.

На північно-східнім фронтї на полудне від Припети в липни полонено в загалї 90 офіцирів і 18.000 російських жовнїрів та здобуто 70 машинових крісів.

На італїйськім фронтї.

Нїчо важного.

На балканськім фронтї.

Нїчо важного.

Заступник шефа Генерального Штабу
фільдмаршалок-поручник **Ф. Гефер.**

З ГОЛОВНОЇ НІМЕЦЬКОЇ КВАТИРИ.

На східнім фронтї.

Поодинокі російські відділи йдучі на Вульку (над каналом Оґінського) знищив атак німецьких військ. На захід від Логішина полонено в боях, про які вчера звідомлювано, 70 бранців. Скріплені бої артилерії по обох сторонах озера Нобель. Наступ ворожого баталїону відперто на схід від озера.

Проти фронту над Стоходом знемоглись Росіяни в даремних атаках. Тричі приневолено їх коло Смолян і на північ звідти огнем до відвороту. Коло Порска (на північний схід зелїзницї Ковлї – Рівне) відперто їх протинаступом. Між Витовцем і Кiселїном приступав ворог надармо шість разів. О посїданє поодиноких ровів коло Витонця йдуть завзяті бої. Полонено 5 офіцирів і понад 800 жовнїрів. На полудне від Турії борби стеж і ручними ґранатами.

Війська ґен. Лїнсінґена полонили в липни 70 офіцирів та 10.969 жовнїрів та здобули 53 машинові кріси.

У армії Ботмера зломив ся ворожий наступ на півд.-захід від Бурканова в огнї замикаючім доступ. В відтинку Коропця на захід від Бучача оживлена боєва дїяльність.

Більших ворожих наступів не було вчера.

В послїдних боях полонено 371 жовнїрів.

Начальна управа армії

Надіслане.

За сю рубрику редакція не відповідає.

Оголошеня.

Видає і відвічає за ред. Д-р Ісидор Голубович. Друкарня А. Гольдмана, Львів, ул. Сикстуська 19.